

alternative means of communication in speech therapy work. Not all speech therapists and parents have access to modern technologies and programs that can facilitate children's communication. This limits the possibilities of effective learning and communication of this category of children.

Also there is a problem of matching and individualizing approaches to choosing alternative means of communication. Each child has unique needs and characteristics, and the choice of adequate means of communication must be made individually, which can sometimes be simplified or not effective enough in real working conditions. The article notes the problem is the need to improve and optimize the use of alternative means of communication in speech therapy work for children with speech and communication disorders in order to ensure their full development, social integration and self-realization in society.

The article can be useful for students, teachers, psychologists, speech therapists, which can greatly facilitate the learning process and communication for people with various speech disorders and for professionals who work with them.

Key words: communication, speech therapy, alternative means of communication, speech, improvement of communication, development of language skills, effective teaching.

DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2023.45.05>

УДК: 376-056.262(091)(477.86)

Т.О. Купріянова
t.semenishena@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2192-1787>

І.О. Сасіна
sasina.prof@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8046-5083>

Т.М. Гребенюк
tetanagrebenuk67@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8919-087X>

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВИГОДСЬКОЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ

У статті представлено історико-педагогічний аналіз діяльності Вигодської спеціальної школи Івано-Франківської обласної ради. Авторами розкрито передумови становлення і розвитку закладів спеціальної освіти для дітей з порушеннями зору у Західній Україні, що дозволяє показати історичний процес формування сучасної системи спеціальної освіти у даному регіоні. Охарактеризовано історичні етапи становлення Вигодської спеціальної школи з початку її створення. Висвітлено основні здобутки очільників закладу спеціальної школи з 1963 року по теперішній час. Особлива увага приділяється аналізу навчально-методичної та наукової діяльності педагогічних працівників Вигодської спеціальної школи. Проведено аналіз Стратегії розвитку Вигодської спеціальної школи на 2023-2028 роки та визначено основні завдання її реалізації.

Ключові слова: історія тифлопедагогіки, історичний період, спеціальна освіта, порушення зору, спеціальна школа, освітньо-корекційний процес, Західна Україна.

Постановка проблеми. Останнє десятиліття система української освіти знаходиться на стадії постійного реформування. Зміна законодавчих вимог та внесення значних корективів в освітній процес вимагає від сучасних педагогів гнучкості та оволодіння новими знаннями та вміннями. Ефективність сучасних реформ в освітній галузі обумовлюється врахуванням історичного досвіду реформування освіти. У розрізі сучасних тенденцій розвитку освіти це дасть можливість обґрунтувати необхідність реформ, визначити шляхи їх втілення на державному та місцевому рівнях.

Ретроспективний порівняльний аналіз підходів до організації освітньо-корекційного процесу дітей з особливими освітніми потребами дозволяє, з одного боку, визначити передумови модернізації освітньої галузі та основні концептуальні та нормативно-правові засади змін в освіті, а з іншого –

удосконалити зміст освіти, методи, засоби та технології з урахуванням віку, освітніх труднощів здобувачів освіти та вимог сьогодення. Також такий підхід дає можливість виявляти та поширювати найкращий досвід побудови освітньої та корекційної роботи спеціальних та інклюзивних закладів. Таким чином, досконале вивчення історії становлення та розвитку окремих закладів освіти та систематизація отриманих знань залишаються актуальними темами сучасних наукових досліджень.

Аналіз досліджень і публікацій. Серед ґрунтовних досліджень з історії тифлопедагогіки в Україні можемо виділити наукові праці: В. Барко, Л. Вавіної, Т. Грози, Л. Медведок, І. Моргуліса, А. Орлова, Ю. Патлань, А. Подгаєцького, Т. Свиридюк, Є. Синьової, С. Федоренко та ін. Науковці досліджували різні аспекти здійснення освітньо-корекційного процесу дітей з порушеннями зору у певний історичний період, становлення і розвиток закладів спеціальної освіти для дітей з порушеннями зору, внесок видатних вчених у розвиток тифлопедагогіки та інше.

Дослідженням питання історії становлення спеціальних закладів освіти для дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі для дітей з порушеннями зору, присвячені роботи В. Бондара, Т. Грози, І. Єременко, А. Колупаєвої, А. Орлова, Т. Свиридюк, О. Таранченко, В. Шевченко, С. Федоренко, М. Ярмаченко. Актуалізація вітчизняної історико-педагогічної спадщини та аналіз сучасної практики організації освітнього процесу у спеціальних закладах освіти сприяє систематизації й узагальненню інформації щодо теорії і практики навчання, виховання, корекції розвитку дітей з особливими освітніми потребами та забезпечення підґрунтя для успішної реалізації реформ в освіті.

Мета статті. Метою нашої статті стало розкриття передумов заснування та розвитку Вигодської спеціальної школи Івано-Франківської обласної ради (далі – Вигодська спеціальна школа).

Виклад матеріалу дослідження. Розгляд передумов виникнення спеціальної освіти у сучасній Івано-Франківській області, в якій територіально розташована Вигодська спеціальна школа, вимагає використання історико-педагогічного, культурологічного та регіонального підходів, що дозволить пояснити історичний шлях формування та розвитку сучасної системи спеціальної освіти.

Започаткування системи української освіти у цьому регіоні припадає на другу половину XVIII століття. Аналіз наукових досліджень (А. Бондар, В. Виздрик, С. Гелей, М. Євтух, В. Майборода, П. Маланюк, Т. Савшак, С. Стельмах, С. Федоренко, І. Франко, М. Ярмаченко та інших) дозволив з'ясувати, що Івано-Франківська область, разом з Львівською, частиною Тернопільської областей та частинами Підкарпатського та Малопольського воєводств Польщі в цей історичний період входили до територій, які мали назву Галичина. Галичина з 1772 року належала Австрійській імперії, а у 1919-1939 рр. входила до Польської республіки.

С. Федоренко (2009) у своїх дослідженнях з історії тифлопедагогіки аналізує становлення системи спеціальної освіти для дітей з порушеннями зору у Західній Україні. І, як зауважує науковець, до початку XX століття навчання дітей з порушеннями зору на цій території мало епізодичний характер.

Початком систематичного навчання дітей з порушеннями зору можна вважати створення першого спеціального навчального закладу для сліпих дітей в Україні у Львові у 1851 році (сьогодні – Львівська спеціальна школа №100). У своєму становленні Львівська спеціальна школа пройшла складний шлях, що напряду було пов'язано з історичними подіями у регіоні.

С. Стельмах (2008) у своєму дослідженні з деяких питань педагогіки Галичини першої половини XX століття відзначав, що організоване навчання переважно здійснювалось для польських дітей, для українців фінансування освіти в цей період майже не було, а отже не було нових шкіл, а заняття, які проводилися, не мали належної матеріальної бази, були відсутні підручники, наочність, а самі заняття відбувалися у непристосованих для навчання приміщеннях.

У своїх роботах В. Виздрик (2011), аналізуючи історичний період, коли Галичина входила до Польської республіки (1919-1939 рр.), підкреслює, що хоча польський уряд Законом «Про деякі положення організації шкільництва» і начебто захищав українську національну меншину та українську мову, тобто навчання у школах мало відбуватися на двох мовах (українській та польській), але по факту на місцях навчання відбувалося переважно польською мовою. Вже у 1926–1927 навчальному році у Західній Україні було 1934 двомовних і 2270 польських шкіл, а українських залишилося всього 845.

У своєму дослідженні С. Федоренко (2009) зауважує, що незважаючи на дію Закону, навчання у Львівській школі для сліпих велося польською мовою, хоча до контингенту школи зараховувалися як польські, так й українські діти.

На початку імперіалістичної війни у 1914 році школа була закрита, а її приміщення забране Австрійським урядом для осліплених воїнів. У 1917 році школу було знову відкрито й зараховано для навчання лише 20 незрячих дітей, у зв'язку зі складним політично-економічним становищем контингент учнів збільшувався дуже повільно. У 1939 році у результаті возз'єднання західних областей України в Українську державу Львівська школа перейшла у державну власність, навчання почало здійснюватися українською мовою. Під час II Світової війни дітей було вивезено до с. Гребенів (сьогодні – Стрийський район Львівської області), після звільнення Львова від німецько-нацистських загарбників школа відновила свою роботу. Під час війни провідні педагоги закладу освіти виїхали до Польщі, але протягом кількох років педагогічний колектив був доукомплектований випускниками дефектологічного факультету Київського педагогічного інституту імені М. Горького.

Досвід Львівської спеціальної школи щодо організації навчально-виховної роботи з незрячими дітьми поширювався педагогами по всьому Західному регіону та вплинув на становлення закладів спеціальної освіти для дітей з порушеннями зору, зокрема, у Кам'янець-Подільському, с. Підгірці Львівської області та селищі Вигода Івано-Франківської області.

У селищі Вигода Івано-Франківської області спеціальна школа для дітей з порушеннями зору (Вигодська восьмирічна школа для тугозорих дітей) була заснована у 1963 році. Згідно архівних матеріалів закладу освіти, школа була заснована на місці Вигодського дитячого будинку тоді Калуського району Станіславської області (1958-1963), який у довоєнні роки був Долинським дитячим будинком (1945-1958). В архівному витязі з протоколу №10 засідання виконавчого комітету Івано-Франківської обласної ради депутатів трудящих від 10 червня 1963 року (рішення №363 «Про мережу шкіл області на 1963-1964 навчальний рік») зазначається: «Відкрити Вигодську восьмирічну школу для тугозорих дітей на 60 місць з 15 серпня 1963 року на базі Вигодського дитбудинку, який закритий з 01 вересня 1963 року».

Рішення про відкриття школи було обумовлено наказом Міністерства освіти УРСР № 45 від 03.02.1963 року, яким передбачалася організація в кожній області спеціальних шкіл-інтернатів для слабозорих дітей та дошкільних груп при них (О. Щербина, 2021).

У дослідженнях з історії тифлопедагогіки С. Федоренко (2012) відмічає, що на момент створення до школи було зараховано 53 дитини, діти до спеціальної школи-інтернату направлялися згідно путівок ОБЛВНО. Педагогічний штат спеціальної школи був сформований з працівників реорганізованого дитячого будинку, а отже необхідних знань та досвіду щодо навчання та виховання дітей з порушеннями зору педагоги не мали. Це викликало необхідність перепідготовки та отриманні спеціальної освіти педагогічними працівниками. Зокрема, значна частина педагогів вступила на навчання до Київського педагогічного інституту імені М. Горького за спеціальністю «Тифлопедагогіка». Також педагоги переймали досвід роботи провідних спеціальних шкіл регіону та проходили курси перепідготовки.

На роботу до закладу було запрошено необхідних медичних працівників, постійно поповнювалося навчальне приладдя та навчально-методична база. Але існувала проблема з приміщенням школи, яке на той момент було розташоване за адресою вул. Радянська, 33. Приміщення було замале і мало пристосоване для повноцінного навчального процесу. Певний час його намагалися перебудувати, зокрема, було добудовано 8 класних кімнат. А у 1986 році розпочалося будівництво нового приміщення на 282 учні за адресою вул. Галицького, 7. За цією адресою школа існує по сьогоднішній день.

Згідно архівних матеріалів закладу освіти зміна назв відбувалась наступним чином:

1974 рік – Вигодська восьмирічна спеціальна школа-інтернат для слабкозорих дітей;

1994 рік – Вигодська загальноосвітня спеціальна школа-інтернат I-III ступенів для дітей зі зниженим зором Долинської районної ради народних депутатів (розпорядження №101 від 30 грудня 1994 року);

2000 рік – Вигодська спеціальна школа-інтернат для слабкозорих дітей;

2001 рік – Вигодська загальноосвітня спеціальна школа-інтернат I-III ступенів для дітей зі зниженим зором Івано-Франківської обласної ради (наказ управління освіти і науки Івано-Франківської обласної державної адміністрації №04 від 17 січня 2001 року);

2008 рік – Вигодський навчальний корекційно-реабілітаційний центр Івано-Франківської обласної

ради (розпорядження Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 475 від 14.08.2008 року), у якому навчалося та проходило реабілітацію близько 160 дітей з порушеннями зору та ДЦП;

2013 рік – Вигодський навчально-реабілітаційний центр.

20 вересня 2019 року, керуючись статтями 43, 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», статтю 9 Закону України «Про загальну середню освіту», Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» від 06.09.2018 року № 2541-VIII, враховуючи Положення про управління об'єктами спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області, затверджене рішенням обласної ради від 10.06.2016 року № 205-5/2016 та з метою урахування потреб соціально-економічної та демографічної ситуації, а також відповідно до культурно-освітніх, соціально-економічних, національних і мовних потреб населення області, Івано-Франківською обласною радою було прийнято рішення № 1200-30/2019 про зміну типу та найменування Вигодського навчально-реабілітаційного центру Івано-Франківської обласної ради на Вигодську спеціальну школу Івано-Франківської обласної ради (Офіційний сайт Вигодської спеціальної школи, н.д.).

Керівників за часи існування школи також змінилося чимало.

Першим керівником школи, призначеним у 1963 році, став Іван Мінович Мелай (1963-1967). Як про нього відгукувалися педагоги закладу освіти: «добра і чуйна людина, гартована на полях Великої Вітчизняної війни». І. Мелай народився у 1910 році на Київщині, отримав педагогічну освіту у Київському учительському інституті, мав понад 30 років педагогічного стажу та отримав звання «Відмінник народної освіти». За часи його керівництва було добудоване одноповерхове приміщення Вигодської спеціальної школи-інтернату.

З 1967 по 1972 рік школу очолював Степан Іванович Корпан, який народився у 1931 році на Долинщині, отримав педагогічну освіту в українському відділі Дрогобицького педагогічного інституту. За час його керівництва школа отримала нове двоповерхове приміщення, яке 1 вересня 1972 року прийняло вихованців інтернату.

У 1972 році школу вперше очолила жінка – Євдокія Михайлівна Ілітич (1972-1976). Є. Ілітич, народилася у 1931 році у Рожнятівському районі Івано-Франківської області, закінчила філологічний факультет Львівського ордена Леніна державного університету. Саме вона у 1974 році подала клопотання перед ЦП УТОСу та Івано-Франківським виконавчим комітетом про будівництво нової школи.

У 1976 році керівником школи став Степан Павлович Чекан (1976-1993), який народився у 1938 році на Долинщині, закінчив математичний факультет Івано-Франківського педагогічного інституту та дефектологічний факультет Київського педагогічного інституту імені М. Горького. С. Чекан отримав звання «Заслужений працівник освіти Української РСР». За час його керівництва було виготовлено проєктну документацію на будівництво типової школи кошторисною вартістю 2490 тисяч карбованців і розпочато її будівництво. 01 жовтня 1984 року школа вперше святкувала 20-річний ювілей.

З 1993 по 1994 рік школу очолювала Олена Степанівна Мороз, яка народилась у 1958 році в Запорізькій області, закінчила історичний факультет Івано-Франківського педагогічного інституту імені В. Стефаника. Протягом цього року продовжувалось будівництво типової школи для дітей з порушеннями зору.

У 1994 році школу очолила Ганна Олексіївна Воробець (1994-2005), яка народилась у 1947 році в с. Княждвір Коломийського району, закінчила фізико-математичний факультет Івано-Франківського педагогічного інституту імені В. Стефаника та Київський педагогічний інститут імені М. Горького, дефектологічний факультет. За часів її керівництва у 1996 році учні Вигодської спеціальної школи-інтернату перейшли у нове типове приміщення.

У 2005 році директором школи було призначено Оксану Романівну Якимів, яка очолює школу і понині. О. Якимів у 1997 році закінчила ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» та отримала освіту за спеціальністю «Дошкільне виховання» (кваліфікація «Викладач дошкільної педагогіки і психології. Вихователь дітей дошкільного віку»). Після того, як очолила школу, О. Якимів отримала ще три додаткові вищі освіти, які дозволили їй організувати один з найкращих закладів спеціальної освіти на Західній Україні:

2009 рік – спеціальна освіта за спеціальністю «Дефектологія (логопедія)»;

2016 рік – ступінь вищої освіти «спеціаліст» у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за спеціальністю «Корекційна освіта (тифлопедагогіка)», професійна кваліфікація «Вчитель шкіл для сліпих та слабозорих; тифлопедагог дошкільних закладів»;

2017 рік – ступінь вищої освіти «магістр» ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» за спеціальністю «Управління навчальним закладом», професійна кваліфікація «Керівник підприємств, установ та організацій (у сфері освіти та виробничого навчання)».

З нагоди Дня захисту дітей в 2017 році Указом 152/2017 від 31 травня президент України О. Якимів присвоїв почесне звання «Заслужений працівник освіти України» за вагомий особистий внесок у забезпечення реалізації державної політики у сфері соціального захисту дітей, створення умов для їх всебічного розвитку та високий професіоналізм.

Педагоги Вигодської спеціальної школи з травня 2006 року є активними членами Всеукраїнської громадської організації «Асоціація тифлопедагогів України», головою Івано-Франківського обласного осередку є О. Якимів.

28-30 травня 2012 року на базі закладу освіти відбувся III Конгрес тифлопедагогів України «Шляхи реалізації права інвалідів по зору на якісну освіту в Україні», організований ВГО «Асоціація тифлопедагогів України», за участю представників МОН України, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Всеукраїнського громадського соціально-політичного об'єднання «Національна асамблея інвалідів» та понад 150 педагогів спеціальних закладів освіти з усієї України.

Метою проведення конгресу стало обговорення нових підходів до педагогічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами, пошук перспективних технологій навчання та реабілітації осіб з порушеннями зору як дітей, так і дорослих, ознайомлення з практичним досвідом тифлопедагогів Вигодської спеціальної школи з означеної проблеми.

Учасники III Всеукраїнського конгресу тифлопедагогів України детально ознайомилися з напрацьованим досвідом роботи Вигодського навчального корекційно-реабілітаційного центру Івано-Франківської обласної ради щодо забезпечення ефективності навчально-виховного і корекційно-реабілітаційного процесу дітей з порушеннями зору шляхом організації їх системного психолого-педагогічного, медичного, соціального супроводу, забезпечення сучасними засобами корекції та реабілітації, науково-методичними аспектами запровадження інноваційних здоров'язберігаючих педагогічних технологій, шляхами співпраці з державними структурами, громадськими організаціями, котрі опікуються питаннями освіти, соціального захисту осіб з інвалідністю.

Згідно розпорядження Івано-Франківської обласної державної адміністрації №407 від 21.07.2020 року «Про ліцензування освітньої діяльності», спеціальна школа була ліцензована. Зокрема, у розпорядженні зазначалося, що заклад освіти орієнтовний «на українські та європейські стандарти освіти, активно упроваджує загальнодержавну концепцію НУШ, на високому рівні реалізує виховний процес, фахово здійснює реабілітацію, корекцію основного порушення, оздоровлення і відпочинок учасників освітнього процесу» (Офіційний сайт Вигодської спеціальної школи, н.д.).

Діяльність Вигодської спеціальної школи відзначається як на обласному, так і на загальнодержавному рівні. Педагоги Вигодської спеціальної школи є авторами наукових і навчально-методичних статей, навчальних посібників та упорядниками корекційних програм, за якими працюють спеціальні школи для дітей з порушеннями зору по всій Україні.

Серед основних наукових та навчально-методичних праць варто відзначити наступні роботи.

Костенко, Т., & Гошовський, В. (2018). Тифлоприлади в освітньому процесі: роль, функції, забезпечення. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови.*, 1(14), 91-96.

Костенко, Т.М., & Гошовський, В.І. (2022). *Орієнтування у просторі незрячих дітей та дітей з порушеннями зору.* Харків, 112 с.

Гошовський, В.І. (2018). *Орієнтування у просторі, як засіб соціалізації та інтеграції людей з інвалідністю по зору в суспільство.* Рівне, 58 с.

Кондратенко, С., & Гошовський В. (Укл.). (2016). *Орієнтування у просторі. Програма з корекційно-розвиткової роботи для підготовчих, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для сліпих дітей.* Київ, 35 с.

Галів, В., Якимів, О., & Легкий, О. (Укл.). (2022). *Соціально-побутове орієнтування 5-9 класи. Програма з корекційно-розвиткової роботи для 5-9 класів спеціальних закладів загальної середньої*

освіти для дітей з порушеннями зору. Київ, 32 с.

Педагоги Вигодської спеціальної школи є рецензентами навчальної та художньої літератури, що видається шрифтом Брайля в Україні, проводять апробацію тифлотехнічних засобів навчання та реабілітації для осіб з порушеннями зору. На рівні держави педагоги беруть участь у програмах реабілітації для військових, що втратили зір у наслідок бойових дій (вчитель-реабілітолог В. Гошовський).

Заклад успішно реалізовує проекти соціалізації дітей з порушеннями зору за підтримки органів управління, міжнародних меценатів: відділ преси, культури та освіти Посольства США в Україні; університет Мінесоти США; Канзаська школа для сліпих і глухих дітей; Староство Повітового в Ополю; Краківський освітній центр для незрячих дітей Республіки Польща.

Вигодська спеціальна школа тісно співпрацює з кафедрою технологій освіти та реабілітації осіб з порушеннями зору факультету спеціальної та інклюзивної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кафедрою спеціальної освіти та інноваційних технологій Прикарпатського університету, кафедрою ерготерапії та офтальмології Івано-Франківського медичного університету, Інститутом спеціальної педагогіки та психології НАПНУ.

Упродовж кількох років поспіль Вигодська спеціальна школа реалізовує перший в Україні з міжнародною участю проєкт формування життєвих навичок у дітей з порушеннями зору задля їх успішної соціалізації «STEP INTO LIFE». На основі даного проєкту створено громадську організацію «STEP INTO LIFE» та її благодійний фонд, що забезпечує реалізацію не лише ініціатив закладу освіти, а й вирішує проблеми територіальної громади. Даний проєкт було нагороджено дипломом III ступеня Національного конкурсу «Благодійна Україна».

У 2022 році, згідно звіту директора закладу О. Якимів, було внесено деякі зміни у статут закладу, враховуючи сучасні реалії організації навчального процесу. Зокрема, мова йшла про ряд інструктивних документів з безпеки під час воєнного стану, що вимагають внесення корективів у навчальний процес задля забезпечення безпеки дітей та працівників Вигодської спеціальної школи. Також директор наголосила на стратегії цифрової трансформації Вигодської спеціальної школи, що включає переведення управлінського та освітнього процесів в онлайн складову (зокрема, організацію дистанційної освіти дітей з порушеннями зору), удосконалення цифрової грамотності учасників освітнього процесу та необхідність стати амбасадорами цифрової освіти для громади (Офіційний сайт Вигодської спеціальної школи, н.д.).

13 квітня 2023 року наказом №129 Івано-Франківської обласної державної адміністрації було затверджено Стратегію розвитку Вигодської спеціальної школи на 2023-2028 роки.

Аналіз Стратегії, яка представлена на офіційному сайті Вигодської спеціальної школи, дозволив визначити *мету її прийняття*: оновлення змісту спеціальної освіти, підвищення якості освітнього процесу; створення мотивуючого, розвивального, безпечного і доступного (безбар'єрного) освітнього простору як філософії спеціальної школи; апробація та втілення державної концепції цифрової трансформації освіти щодо дітей з ООП; зміна фокусу надання корекційно-реабілітаційних послуг; прийняття спеціальної школи суспільством після довгих років знецінення.

Щодо формування плану реалізації стратегії розвитку, було визначено і поставлено наступні цілі: маркетингові (збільшення обсягу набору дітей, лідерство з надання тифлофікованих освітніх та корекційно-реабілітаційних дитячих офтальмологічних послуг); фінансові (залучення додаткових коштів (фандрейзинг), оптимальний рівень цін на послуги); кадрові (оптимальний рівень чисельності та структури персоналу, безперервне підвищення рівня кваліфікації персоналу та самоосвіта, розробка ефективної системи мотивації персоналу); організаційно-управлінські (упровадження та використання ефективних технологій управління); освітньо-технологічні (використання високотехнологічного сучасного ІКТ обладнання, отримання ліцензій на профільне навчання з лікувального масажу та цілорічне функціонування лікувально-оздоровчого табору).

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Отже, за результатами проведеного історико-педагогічного дослідження можна стверджувати, що Вигодська спеціальна школа займає одне з передових місць у системі спеціальної освіти в Україні. Новаторський підхід до організації освітнього середовища у спеціальній школі та передовий педагогічний досвід колективу закладу потребує поширення та втілення у практику роботи інших закладів спеціальної та інклюзивної освіти як

в Україні, так і за кордоном. У перспективі вбачаємо доскональне дослідження історії становлення та розвитку інших спеціальних освітніх закладів для дітей з порушеннями зору в Україні та систематизацію отриманих знань.

Список використаних джерел:

1. **Виздрик, В.С.** (2011). З історії українського шкільництва Галичини в міжвоєнний період. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*, 693, 176-181.
2. **Офіційний сайт** Вигодської спеціальної школи Івано-Франківської обласної ради (н.д.). <https://vygoda-ecrc.if.ua>
3. **Стельмах, С.С.** (2008). *Розвиток художньо-естетичного виховання учнівської молоді у реформаторській педагогіці Галичини першої половини ХХ століття*. (Дис. канд. пед. наук). Дрогобич.
4. **Федоренко, С.В.** (2009). Історія виникнення та розвитку шкіл для сліпих на території сучасної Західної України. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія: зб. наук. праць*, 14, 151-155.
5. **Федоренко, С. В.** (2012). *Навчання і виховання дітей з порушеннями зору в Україні: історія та сьогодення*. (Монографія). Запоріжжя.
6. **Федоренко, С.В.** (2013). Розвиток мережі навчально-виховних закладів для сліпих дітей у Західній Україні. *Гірська школа Українських Карпат*, 10, 210-213. http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuc_2013_10_56
7. **Щербина, О. В.** (2021). Історія становлення Вигодської спеціальної школи. *Освіта і наука – 2021: зб. наукових праць*. <https://e-journals.npu.edu.ua/index.php/on/article/view/830>

References:

1. **Vyzdryk, V.S.** (2011). Z istorii ukrainskoho shkilnytstva Halychyny v mizhvoienni period [From the history of Ukrainian schooling in Galicia in the interwar period]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnika" – Bulletin of the Lviv Polytechnic National University*, 693, 176-181 [in Ukrainian].
2. **Ofitsiyniy sait** Vyhodskoi spetsialnoi shkoly Ivano-Frankivskoi oblasnoi rady [Official website of the Vyhoda special school of the Ivano-Frankivsk Regional Council] (n.d.). <https://vygoda-ecrc.if.ua>
3. **Stelmakh, S.S.** (2008). *Rozvytok khudozhno-estetychnoho vykhovannia uchnivskoi molodi u reformatorskii pedahohitsi Halychyny pershoi polovyny XX stolittia* [The development of artistic and aesthetic education of students in the reform pedagogy of Galicia in the first half of the 20th century]. *Candidate's thesis*. Drohobych [in Ukrainian]
4. **Fedorenko, S.V.** (2009). *Istoriia vynyknnennia ta rozvytku shkil dla slipykh na terytorii suchasnoi Zakhidnoi Ukrainy* [The history of the emergence and development of schools for the blind in the territory of modern Western Ukraine]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 19. Korektsiina pedahohika ta psykholohiia: zb. nauk. prats – Scientific journal of National Pedagogical Drahomanov University. Series 19. Correctional pedagogy and psychology: coll. of science works*, 14, 151-155 [in Ukrainian].
5. **Fedorenko, S.V.** (2012). *Navchannia i vykhovannia ditei z porushenniamy zoru v Ukraini: istoriia ta sohodennia* [Education and upbringing of children with visual impairments in Ukraine: history and nowadays]. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
6. **Fedorenko, S.V.** (2013). *Rozvytok merezhi navchalno-vykhovnykh zakladiv dla slipykh ditei u Zakhidnii Ukraini* [Development of a network of educational institutions for blind children in Western Ukraine]. *Hirska shkola Ukrainskykh Karpat – Mountain School of the Ukrainian Carpathians*, 10, 210-213. http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuc_2013_10_56
7. **Shcherbina, O.V.** (2021). *Istoriia stanovlennia Vyhodskoi spetsialnoi shkoly* [History of formation of the Vyhoda special school]. *Osvita i nauka – 2021: zb. naukovykh prats – Education and science – 2021: coll. scientific works*. <https://e-journals.npu.edu.ua/index.php/on/article/view/830>

Kupriianova T., Sasina I., Grebeniuk T. Establishment and development of the Vyhoda special school.

The article presents a retrospective historical and pedagogical analysis of the activities of the Vyhoda Special School, operated by the Ivano-Frankivsk Regional Council. The authors have identified the factors that led to the establishment and growth of special education institutions for children with visual impairments in Western Ukraine. The first special educational institution for blind children in Ukraine was established in Lviv in 1851, which had a positive impact on the development of the current system of special education in the Western region of Ukraine.

In the article, the authors describe the main stages in the formation of the Vyhoda Special School, starting from its establishment as the Dolyna Children's Home in 1945. In 1963, the special boarding school for

children with low vision, known as the Vyhoda Eight-Year School, was opened. Over the years, this institution underwent several reorganizations, including changes in its name and expansion of its functions. However, throughout these changes, its primary objective remained constant - to provide education, upbringing, and development opportunities for children with visual impairments.

The heads of the Vyhoda special school have achieved significant accomplishments since its establishment in 1963. Their educational, methodological, and scientific contributions have been highlighted and appreciated. The authors of the analysis specifically emphasized the dedicated work of the school's pedagogical staff in promoting the development and well-being of children with visual impairments.

One notable aspect that was given special attention is the international cooperation of the Vyhoda Special School. This collaboration has focused on implementing projects aimed at fostering life skills in children with visual impairments, ultimately facilitating their successful socialization. Such initiatives are crucial in ensuring that these children have the necessary tools and support to navigate the world and lead fulfilling lives. The Vyhoda Special School takes pride in its commitment to providing a holistic education that goes beyond academic achievements. By prioritizing the development of life skills and fostering international partnerships, the school is actively working to enhance the social integration and overall well-being of its students.

The staff of the Vyhoda Special School actively participates in public associations, both at the local and state levels, which demonstrates their dedication to promoting inclusivity and enhancing the lives of children with visual impairments. At the local level, their involvement in the "Step into Life" association showcases their commitment to the community and their efforts to create a supportive environment for the students. On a broader scale, the staff's participation in the "Association of Typhlopedagogues of Ukraine" highlights their commitment to professional development and the exchange of knowledge and best practices. By engaging with this state-level association, they contribute to the advancement of typhlopedagogy, ensuring that the education of visually impaired children in Ukraine continues to evolve and improve.

The analysis of the Development Strategy of the Vyhoda Special School for 2023-2028 indicates a forward-thinking approach to education and the well-being of the students. By undertaking this analysis, the school has identified key tasks that need to be accomplished to implement the strategy successfully. These tasks may include curriculum enhancements, infrastructure improvements, and the implementation of innovative teaching methods.

The Vyhoda Special School is committed to continuously improving its educational offerings and ensuring that its students receive the best possible education and support. Through active participation in public associations and the development of a comprehensive strategy, the school demonstrates its dedication to the well-being and success of its students.

Key words: history of typhlopedagogy, historical period, special education, visual impairment, special school, educational and correctional process, Western Ukraine.

DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2023.45.06>

УДК 376.016-056.26

О.П. Круглик

o.p.kruhlyk@udu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-9632-6579>

РОЛЬ ПОЧУТТІВ У РОЗВИТКУ МІЖСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ

В статті розглядаються міжособистісні стосунки людей у тривалих зв'язках як високо персоналізовані взаємини, які опосередковані особливими «трансферфінговими» ролями незалежно від соціальних ролей. В системі міжособистісних стосунків важливим стає не спосіб впливу діяльності, а прояв емоцій, почуттів та залежностей. З'ясовано, що почуття базуються на здатності взяти роль певної людини, ідентифікувати себе з нею та визначити ситуацію з її особливою точки зору. І оскільки люди значно відрізняються один від одного за здатністю до емпатії, зроблено висновок про індивідуальні відмінності у здатності відчувати почуття. Інтенсивність почуттів значно різна та зазвичай залежить від того, наскільки суперечливі ціннісні орієнтації однієї людини щодо іншої.